

MĚSÍČNÍK SLATIŇANSKÉ RADNICE

OZVĚNY SLATIŇAN

DUBEN 2008

adresa internetových stránek: www.slatinany.cz

Tentokrát jsem několik otázek položila Petru Ferrovi Kolinskému. Byl 4. března letošního roku s Dominikem Hradilem hostem Besedy o cestování konané ve Společenském domě ve Slatiňanech a hovořil o svých zážitcích při cestování po Afghánistánu. Na besedu přišlo rekordních 62 diváků.

1. Jak jste přišli na nápad uspořádat tuto výpravu, a proč jste si vybrali zrovna tuto, pro našince vcelku nebezpečnou a divokou zemi?

S nápadem přišel Jaromír Štětina. Do Afghánistánu často jezdil a při jedné ze svých cest někdo okolo roku 2003 objevil i řeku Band-e-Amir. Postupně dával dohromady partu lidí, kteří by do toho šli. Chtěl řeku splout na osvědčené Matyldě. S tímto plavidlem mám nějaké zkušenosti a k akci jsem byl přizván ve stadiu, kdy hlavní idea byla už zkonstruovaná. V mém případě se cesta na vodu do Afghánistánu může zdát překvapivá, protože je spousta dalších zemí, ve kterých jsem nebyl a kam by se dalo na vodu jet. Nicméně v případě Jaromíra Štětiny a jeho celoživotních zájmů a vzhledem k zemím, které navštívil, a řekám, které s Matyldou sjel, je volba afghánské řeky celkem přirozená.

Já sám jsem byl při rozhodování, jestli jet, motivován několika věcmi: Za prvé se jednalo o vodáckou výpravu na Matyldě, což bych zvažoval, ať by to bylo kamkoli. Měl jsem pocit, že starat se o vybavení je právě to, čím mohu být prospěšný výpravě jako celku. Za druhé se jednalo o cestu do země, kde jsem nikdy nebyl a kam jsem se chtěl podívat. Zde jsem chtěl naopak využít toho, že pět ze sedmi členů výpravy už v Afghánistánu někdy bylo a díky nim jsem tak mohl vidět, zažít a pochopit víc, než kdybych se tam vydal na vlastní pěst. A v neposlední řadě se jednalo o sjezd panenské řeky, což je motivací samo o sobě, i když nejdůležitější roli to nehrálo; pokud bychom jeli na řeku už sjetou, jel bych samozřejmě také.

Co se týká nebezpečnosti a divokosti země, všichni členové výpravy měli zkušenosti s pobytem nebo dokonce s prací v nestabilních oblastech a zemích. To samozřejmě snižuje rizika, ale dovoluje to být si těch rizik vědom. Proto nebyl problém chovat se tak, abychom si návštěvu Afghánistánu užívali bez zbytečného vystavování se rizikům, kterých je tam pochopitelně víc, než v jiných končinách. Na druhou stranu v té zemi žije 30 milionů lidí, kteří jsou dnes a denně vystavováni nebezpečí. Je to země potenciálně nebezpečná nejen pro případného návštěvníka, ale bohužel zejména pro svoje vlastní obyvatele.

2. Zmíním-li raft a divoké řeky této země, je to asi velice adrenalinový sport. Co Vás k němu přivedlo a musíte si vždy sáhnout hodně hluboko a prožívat krušné a nebezpečné okamžiky, anebo si také dovedete představit dovolenou s kufrem a v luxusním hotelu?

Odmalička jsem jezdil na vodu v Čechách (kanoe, kajak) a k raf-

tování jsem se dostal v 90. letech, když jsme jezdili na řeky do Alp, Pyrenejí a do Rumunska a Norska. Pokud stejně jako já nejste špičkový jezdec na kajaku, raft vám umožní užít si těžší vodu, než byste zvládli na kajaku. Zájezdy po Evropě měly většinou za cíl nějaké luxusní kousky řek, které byly někdy i obtížnější, ale jednalo se vždy o klasické několikahodinové „šoupnutí“ si daného úseku s autem nebo autobusem poblíž. Několikadenní splouvání opuštěných řek mimo civilizaci na Matyldě se od tohoto velmi liší.

Dovolenou s kufrem v luxusním hotelu si představit nedovedu. Na druhou stranu to není tak, že bych za každou cenu vyhledával adrenalin. Nejezdím pořád jen na vodu, Evropu a Severní Ameriku jsem projel autem. Pokud zrovna nejedeme na vodu, chodíme po horách. Cílem není prožívat krušné okamžiky, ale prožívat cesty naplno, užívat si volnosti pohybu, vidět řeky, hory, kaňony, pouště a stepi, exotické země a prostředí, zajímavé lidi. Abyste takové věci viděli, sednete někdy na loď a jedete po opuštěné řece, na Sibiři nebo v Afghánistánu. Jindy na koni mongolskou stepí. Nebo vezmete bágl na záda a plahočíte se přes hory a doly – v Rusku, Evropě nebo v Tibetu. Někdy je to autem po prašných cestách Yukonu, Islandu nebo pouští Gobi. Ty adrenalinové a krušné okamžiky s tím občas přicházejí jako součást, nejsou ale prvotní motivací, proč to dělat. Připouštím, že po překonání obtížnější prahu na řece nebo po přezení nějakých skalnatých kopců se dostavuje pocit uspokojení z dosaženého, řekněme „sportovního“ výkonu. Ale nikdy to není tak, že bych si říkal: pojedu tam a tam, bude to tam hodně nebezpečné a bude to paráda, protože si tam nejspíš natlučeme – to určitě ne.

Také ale připouštím, že poznávat krajinu z řeky je pro mě jeden z nejkrásnějších způsobů. Dalo by se tedy říci, že opuštěné řeky sjíždím nikoli pro jejich případnou obtížnost, ale pro možnost poznat jejich prostřednictvím místa, kam by se člověk pěšky nebo autem nedostal. Ostatně například řeka Lena na Sibiři, které jsme spluli první asi 300 km, nebyla vůbec vodácky obtížná a přesto to byl úžasný zážitek. Katuň a Bij-Čem byly řeky trochu veselejší a zážitek to byl stejně úžasný i když více adrenalinový. A prostřednictvím Matyldy se taková výprava absolvuje lépe než s neskladným raftem.

3. A proč zrovna „S Matyldou“ do Afghánistánu? A kdo nebo co vůbec Matylda je?

Matylda je plavidlo, které vzniklo v šedesátých letech a u jehož zrodu stál také Jaromír Štětina. Jedná se o nafukovací loď – potud tedy spojitost s raftem. Rozdíl je ale v tom, že Matylda je sestavena z válců. Výhody to má v zásadě dvě – zaprvé ji můžete rozebrat, což je dobré pro transport a také pro variabilitu modelů, které z jednotlivých dílů můžete sestavit. Zadruhé v ní není nic, co by se mohlo naplnit vodou, což jí předurčuje i pro překonání extrémních pasáží řek. Tuhost v podélném směru je zajišťována vlastní tuhostí nafouklých válců a v příčném směru nějakou výztuží, nejčastěji prkny. Netvrším, že Matylda je ideální pro všechny řeky. Jak jsem říkal dříve, pokud pojedete do Norska na nějakou profláknutou řeku, asi si vezmete auto a do něj naložíte raft, nebo na střechu dáte kajak. Nebudete trávit dva dny na břehu řeky stavbou Matyldy, abyste ji za tři hodiny zase rozebrali. Pro expediční styl několikadenního „putáku“ po odlehle řece, kam případně musíte loď donést na svých nebo koňských zádech, je ale Matylda ideální.

V Afghánistánu jsme sice přes polovinu trasy měli u řeky auto, zbylé parametry výpravy ovšem celkem přirozeně vyžadovaly použití Matyldy. A tím, že se jednalo o řeku nesjetou, o které nebyly žádné informace, chtěli jsme být připraveni i na obtížnější pasáže. Kromě toho, výpravu vymyslel Jaromír Štětina a Matylda je i jeho vynález, takže – co jiného s sebou brát. Ovšem pro vyzkoušení jsme dva první dni testovali na Band-e-Amíru v Afghánistánu také plavidlo River Rider, které se velmi osvědčilo. Bylo to v místech, kde byla řeka ještě velmi malá a Matylda se tu pohybovala ve své zmenšené podobě sestavená jen ze dvou válců. River Rider ji zdatně sekundoval – pluli na něm dva členové výpravy, na zmenšené Matyldě čtyři. Třetí den jsme vypluli už jen na Matyldě, tentokrát zvětšené na modul ze čtyř válců, plulo nás na něm šest.

4. Zajisté jste se na cestu pečlivě připravovali, přesto – je něco co vás zaskočilo?

Od jiných výprav se tahle lišila i v tom, že každý ze členů výpravy měl na starosti nějakou určitou oblast zabezpečování cesty. Mohlo se tedy stát, že někoho překvapilo to či ono, ale ve výpravě byl vždy někdo další, kdo uměl situaci vyřešit a případný problém dokonce předvídat a takové „zaskočení“ pak nemohlo ohrozit výpravu jako celek. Umím si představit, že kluky, kteří připravovali akci přímo v Afghánistánu, mohlo překvapit, když jsem jim poslal mnoho desítek kilogramů materiálu, o který se oni museli v Kábulu postarat. Ale věděli, že tam asi nic moc zbytečného nebude. Naopak třeba já jsem byl ze začátku překvapován zástupy lidí, kteří se k nám při večerním táboření u řeky vždy sešli. Ale člověk, který v Afghánistánu už pobýval a dokonce umí místní řeč, dokázal situaci zvládnout a případně nám nováčkům naznačit, jak se chovat, aby to zapadalo do koloritu a s místními jsme tak vždy vycházeli dobře. Pokud třeba jeden ze členů výpravy neměl až takové zkušenosti z divokou vodou, věřil těm zbylým, co se dá jet a co je nutné přenést, stejně jako já jsem věřil jemu, že dokáže s místními lidmi takové přenesení lodi dojednat. Tedy v situacích pro někoho osobně nezvyklých jsme se museli spoléhat na zkušenosti druhých. Myslím ale, že nic, co by zaskočilo celou výpravu, nás nepotkalo.

5. Jak dlouho jste cestovali a postihla vás ponorková nemoc?

Cestovali jsme celkem měsíc. Splouvání řeky nám trvalo 11 dní a během zbylého času, kdy jsme prováděli průzkum, jsme se často rozdělávali, pohybovali se různě po Afghánistánu a části výpravy se nakonec sešly až přímo u řeky. Dokonce do samotné země přiletěl každý jindy. Celkový čas trávený ve všech sedmi členech posádky tak nebyl příliš dlouhý. Občas docházelo – jako při každé takové cestě – k výměně názorů, která měla ale konkrétní důvod a hlavně své omezení v čase. Rozdílné názory na daný problém jsme si museli v tu chvíli vysvětlit a dál bylo potřeba postupovat společně. O ponorkové nemoci tedy nemůže být vůbec řeč.

6. Zažil jste tam nějakou situaci, kdy Vám šlo opravdu o život?

Naštěstí nikoli. Důvodů je víc, několik jsem jich zmínil už v odpovědi na otázku, jestli nás něco zaskočilo. V neposlední řadě jsme měli i trochu štěstí.

7. Jaký byl Váš největší a zároveň nejkrásnější zážitek, na který nikdy nezapomenete a co považujete v Afghánistánu za nejúžasnější a nejkrásnější?

Vzhledem k mé oblíbenosti skalních útvarů a pohorí obecně bych z krajinářských zážitků nejvýše hodnotil vápencové a slepencové kaňony na spodním toku Band-e-Amíru. Podobně je to i s tzv. „hoo-doo“ neboli zemními pyramidami, kterých jsme viděli desítky. Ve Spojených státech se okolo takových útvarů vyhledávají národní parky a v Hindúkuši o nich nikdo ani neví.

Ovšem i toto asi bylo překonáno neuvěřitelným přijetím místních lidí, kamkoli jsme se dostali. Vždy se chovali nejen přátelsky, ale i aktivně a živě se zajímali o nás a naše vybavení. My jsme měli naopak možnost pozorovat, s jakou pečlivostí budují zavlažovací kanály a starají se o svá malinkatá políčka v písčité a prosolené půdě. To, co je pro nás nehostinné pouštní prostředí vysokých hor, to je pro místní obyvatele samozřejmou součástí života a jen neuvěřitelná vůle jim umožňuje se s takovými podmínkami vyrovnat. Takoví lidé jsou nutným předpokladem, aby se země mohla postavit na vlastní nohy a snad překonat následky války, která tu vládla přes 25 let.

8. Jak jdou, myslíte si, dohromady zásady „chovat se dle zvyků místních obyvatel“ a naopak „neurazit hosta porušením jeho zvyků“?

Převažuje zásada „chovat se podle zvyků místních obyvatel“. Jako návštěvník jakékoli země se přirozeně přizpůsobují místnímu chování – je to nejen výrazem zdvořilosti a úcty, ale stávám se tak i méně

nápadný a vyhýbám se potenciálním konfliktům. Na druhou stranu si vždy zachovávám odstup – nemůžu se jen tak naoko chovat naprosto přesně jako místní obyvatelé, pokud to nepramení z mého přesvědčení. Dám příklad: vstupují-li do mešity, samozřejmě si zují boty – dělají to tak všichni a nezout se je výrazem pohrdání. Ovšem i když uvnitř mešity uvidím modlího se muslima, nepadnu na kobereček vedle něj a nebudu předstírat, že se taky modlím, pokud se opravdu modlit nechci. To má ale zase dvě roviny – nebudu se modlit jednak proto, že nejsem muslim, a zadruhé proto, že bych takovýmto divadélkem nejspíš místní urazil a to paradoxně přesto, že jsem se snažil dělat to, co oni. Tedy přistupuji-li na chování, které má daná pravidla, dodržuji je, ale naopak očekávám od místních, kteří o mě dobře vědí, že jsem zdaleka, že nebudou vyžadovat, abych se s ním účastnil všech jejich zvyklostí a obřadů. Nicméně i toto „zdržení se“ je vždy v mojí režii – nemůžu očekávat, že ve vesnici uprostřed Hindúkuše budou místní obyvatelé znát moje zvyky. Tedy součástí snahy dodržovat „chování podle místních zvyků“ musí být i schopnost citlivě se vytrahovat ve chvíli, kdy by takové jednání bylo buď v rozporu s mým přesvědčením, nebo když ucítím, že bych účastí na nějaké intimní chvíli místní mohl urazit. Zkrátka předpokládám-li, že já vím o jejich zvycích víc než oni o mých, musím to být já, kdo rozhodne, kam až zajít.

V případě Afghánistánu narazíme na taková úskalí všude, klasickým problémem je zahalování žen a otázka, má-li se cizinka také zahalovat. Věc je tím komplikovanější, že nemusí být vždy jasné, jestli se žena má zahalovat proto, aby nepohoršovala okolí, nebo proto, aby chránila sama sebe před zvědavými pohledy. V prvním případě by se cizinka asi zahalit měla – dodržuje tak místní zvyk – ve druhém je to její problém a musí se vypořádat s tím, že na ni jako na odhalenou bude na ulici někdo pokřikovat. Jenže to má i další roviny – pokud je cizinka přesvědčena, že zahalování tváří žen je principiálně špatné, bude se odmítat zahalit i v případě, že to okolí vyžaduje, a pak se dostává do střetu se zásadou „chovat se podle místních zvyků“, ale chce po místních, aby ji neuráželi tím, že budou požadovat porušení jejich vlastních zvyklostí. Já sám se zahalováním žen nesouhlasím, nicméně mi chybí argument, pokud mi nějaká žena řekne, že to dělá proto, že je pod burkou chráněna před okolím a že jí to vyhovuje. Neměl jsem problém s tím, když jsem byl s přítelkyní v mešitě v Istanbulu – stejně jako se nesluší, abych měl obnažená ramena či krátké kalhoty, sluší se, aby si žena přes hlavu přehodila šátek. To je naroveň tomu, že doma si v kostele sundám čepici. Jsou ale situace, kdy je mnohem těžší rozpoznat, jak se zachovat.

V zemích jako je Mongolsko, Tibet nebo Afghánistán pochopitelně nelze s místními splynout, vaše cizost z vás je vidět na sto metrů. Ale například v Rusku se nám celkem daří stát se neviditelným – důkazem toho byla například scénka, kdy mě v Irkutsku oslovil někdo místní a ptal se, kde najde tu a tu ulici. Kdyby si myslel, že jsem odjinud, asi by mě neoslovil. Jsou země, kde zkrátka zapadnete už jen tím, že se vhodně obléknete, trochu si ušpiníte bágl a sem tam prohodíte slovo v místním jazyce.

V našem případě – při splouvání afghánské řeky – šlo zejména o to dávat si pozor na nahotu. Stejně jako v Evropě není běžným zvykem obnažovat svá těla je-li v blízkosti opačné pohlaví, v Afghánistánu to není zvykem ani když je mi nablízku jiný muž. Tedy i pro převlékání se z neoprenu je vhodné zvolit nějaké nenápadné místo – většinou nás na tábořišti pozorovalo mnoho místních lidí a museli jsme si dávat trochu pozor i přesto, že to byli většinou jen muži – není ostatně vhodné, aby se žena přibližovala k cizinci. Člověk samozřejmě zápasí s tím, že se potřebuje převléci na břehu řeky, kde není jediný strom či úkryt a pozoruje ho sedmdesát lidí. Napadlo mě, že je to možná jejich problém – když se chtějí dívat, tak ať mě vidí. Jenže takhle otázka nestojí – oni se přišli podívat, protože jsou zvědaví, co jsme zač, a ani ve snu by je nenapadlo, že se před nimi svlékneme.

9. Chystáte-li se na další výpravu, kam to bude?

Od návratu z Afghánistánu jsem navštívil mimo jiné Mongolsko, Island a Tibet. Pokud všechno dobře půjde, snad se letos vypravíme do Kyrgízie; měla by to být kombinace voda + hory.

Ptala se Renata Maryšková, vedoucí městské knihovny a Infocentra